

Всеросійського з'їзду військових поляків (березень – травень 1917р.) // Вісник Львівського ордена Леніна державного університету ім. Івана Франка. Серія історична. Випуск 3. – Львів, 1965. – С. 29–44.

3. Baginski H. Wojsko polskie na wschodzie. 1914 – 1920. – Warszawa, 1921. – 316 с.
4. Русский инвалид. – 1917. – 10 марта.
5. Киевская мысль. – 1917. – 21 марта.
6. Грушевський М. Споми́ни // Київ. – 1989. – № 9. – С. 106 – 128.
7. Ві́сти з Української Центральної Ради. – 1917. – № 3. – квітень.

СТОРОЖУК Світлана, ГОЯН Ігор

СВОЄРІДНІСТЬ ТА НАСЛІДКИ

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН ПРЕМОДЕРНОЇ ДОБИ

Українсько-польські взаємини – це одна із найбільш суперечливих сторінок історії не тільки двох народів, а й двох держав. Адже, як справедливо зауважував визначний український історик та філософ І. Лисяк-Рудницький, саме українсько-польські взаємини у великій мірі визначили шляхи історичної долі обох народів. Між тим, у як мінімум в інтелектуальному дискурсі радянської доби, ці стосунки висвітлювалися вкрай однобоко, позаяк об'єктивний погляд не давав би можливості звеличити Переяславську угоду та об'єктивно висвітлити її значення в житті українського народу. Зауважимо, що своєрідність бачення українсько-польський взаємин у радянську добу, на відміну від ряду інших історичних фактів, не було результатом інтелектуальної праці ідеалізованої радянської науки. Навпаки, їх бачення було некритично запозичене з українського інтелектуального дискурсу ХІХ ст., зокрема, праць тих мислителів, які намагалися обґрунтувати етнічну самобутність українського народу. Приміром, у кінці ХІХ ст. П. Куліш експлікував пануючі у свідомості українського народу бачення українсько-польських взаємин та, що важливо, сформував їх власне бачення:

«Сидить завзятий русин із своїм лютим, тисячолітнім ворогом, ляхом, у тісній тіснєві між двома морями, і надихана століттями омани ярость робить обох їх біснєватими. Мов два леви, перед котрими тремтів колись грізний для всього християнства Босфор, – з великого жалю про те, що було та й минуло, з великої розпуки перед тим, що мусить певно бути, роздирають вони тепер один одному груди до самого серця, і позирають кривавими очима злості на ту втіху, котрою втішають спільних ворогів своїх. На сю мерзенну боротьбу тратять вони останні сили, останні свої засоби і мов ті гладіатори перед римським соборищем народів, обоюднєготують собі смерть, котрою не хвалитимуться ні один з їх потомків» [2].

Ці та інші свідчення, в радянській науці, розглядалися ситуативно, часто виривалися з контексту, що й давало можливість обґрунтувати на їх тлі, необхідні для радянської ідеології концепти. Звичайно, вагоме значення для їх утвердження мала творчість М. Грушевського, історико-культурологічні розвідки якого, лягли в основу української історіографії та історіософії. Приміром, у роботі «Культурно-національний рух на Україні в ХVІ–ХVІІ віці» М. Грушевський описував українсько-польські стосунки цього часу.

«Міські власті, кличуть їх, попів [православних – уточ. наше], перед свій суд і за неставленне беруть до в'язниці братчиків. Наказують попам приносити їм до дому якісь дарунки. Забороняють попам переходити через ринок з св. тайнами до хворих з засвіченими свічками і в ризах. Не дозволяють нести мертвих через ринок з процесією по обряду грецької віри. Не дозволяють ходити в свята з процесією, з хрестами з міської церкви на передмістя. Дітям з грецької школи не дозволяють «ніяких ремісій», забороняють їм в вербну неділю іти через ринок з квітами і співанням... Школярів убогих «мендиків» (прошаків) б'ють по улицах, затають до своєї школи й там збиткуються. Убогих жебраків наших випихають з домів своїх. Набігають в ночі на нову брацьку церкву, що будувала ся тоді, нищать інструменти, паскудять, навіть на олтар. Не приймають православних до ремесла, забороняють їх визволити з науки. Русинів, що служать у католиків, примушують ходити до костела, впишають їм м'ясо в рот під час посту, мордують за те, що вони ходять до своєї церкви»[1, с. 144-145].

Описуючи дискримінацію українського населення у Речі Посполитій, М. Грушевський хоча й дистанціюється від оціночних суджень, все ж неодноразово зауважує, що такі акції

проти українського міського населення стали можливими тільки починаючи від XVI – XVII ст., тобто періоду, коли у підсумку Реформації, починає зароджуватися національний принцип. Що стосується попередньої доби, тобто часу до XVI ст., то тут М. Грушевський однозначно стверджує, що українці та поляки ідентифікувати себе тільки за політичним чинником, а на релігійні суперечності не зважали. «Новоприйнята і не одомашнена вповні релігія довго не становила для суспільності, для народу того, що ми називаємо національною прикметою, і католик для православного українця перед усім був тільки «християнин», а не «зловірний і злочестивий». Однак, в західній Україні вже тоді дає себе чути різко протиставлення Руси й Польщі як двох держав-суперників, традиційних політичних ворогів, а пізніше сей політичний антагонізм загострюється ще різницею релігійною і культурною» [1, с. 168–195].

Саме загострення політичного протистояння, на думку І. Лисяка-Рудницького, й мало трагічне значення для двох народів. Адже, у підсумку цього, руйнувалося підвалини для взаємного збагачення та плідної співпраці на культуротворчому та націотворчому ґрунті. На думку дослідника, ця невдача та затяжні українсько-польські конфлікти, мали катастрофічні наслідки для обох народів. Зокрема, неспроможність визнати за Українською православною шляхтою, рівнозначних прав та територіальної автономії, призвело до поступового загострення стосунків між різними верствами обох народів. І саме неспроможність знайти компроміс, на думку І. Лисяка-Рудницького, стала головним чинником втрати національної самостійності і Україною, і Польщею XIX ст. Незважаючи на те, що у XX ст. доля двох держав була дещо різною, сьогодні вже ні в кого не викликає сумніву той факт, що Україна і Польща завжди мали спільні інтереси. І саме ці інтереси, мають змусити провідні верстви та інтелектуалів переглянути стосунки, заради майбутнього та добробуту обох народів.

Література

1. Грушевський М. Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII віці / М. Грушевський. – К. : Друк. «С. В. Кульженко» в Києві, 1912. – 248 с.
2. Куліш П. А. Крашанка русинам і полякам на Великдень 1882 року // П. Куліш. – Львів : Друкарня Наукового товариства ім. Шевченка, 1882. – 40 с.
3. Лисяк-Рудницький І. Польсько-українські стосунки / І. Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : в 2 т / [пер. з англ. М. Базік, У. Гавришків, Я. Грицака та ін.]. – Т. 1. – К. : Основи, 1994. – С. 83–110.

СТОЯН Тетяна

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТ. : ДИЛЕМИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Реалії сучасного світу актуалізують інститут дипломатії як засіб спеціального призначення – здійснення зовнішньої політики держав мирними засобами. В умовах внутрішньої гуманітарної кризи і військової агресії Росії на сході України реалізація всього спектру завдань української суверенної держави залежить не тільки від її внутрішнього стану та здатності пристосуватися до оновленої системи міжнародних відносин, а й від спроможності гарантів міжнародного миру забезпечити стабільність і партнерство всіх держав світу незалежно від їхнього рівня розвитку та військового потенціалу. Серед тих, хто надав політичну, економічну і моральну підтримку Україні, тобто відверто виступили на її захист політики та науковці виокремлюють країни США та країни ЄС, зокрема, Німеччину, Республіку Польща, країни Балтії та Скандинавії. Саме вони активно підтримують Україну в боротьбі за територіальну цілісність і суверенітет, запроваджуючи санкції проти РФ, підтримуючи Україну в міжнародних організаціях, надаючи матеріальну допомогу тощо.

Однією з найбільш солідарно налаштованих щодо українського суспільства країн є сусідня Польща. Фактор російської агресії в новітній історії України став чинником зближення Польщі та України. Цю тезу підтверджують слова Президента Республіки Польща в квітні 2015 р., з якими він звернувся до українських парламентаріїв у Верховній Раді України: «Коли поляки і українці ставали один проти одного, завжди з цього користався хтось третій, кому було чхати на нашу свободу». Таким чином польський лідер продемонстрував готовність до переосмислення трагічних сторінок українсько-польської історії, враховуючи перспективи нових геополітичних викликів.